

ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ

Журналга 1958 йил январда
Ойбек асос солган

Бир йилда олти марта чиқади

6
2024

Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси
Ўзбек тили, адабиёти
ва фольклори институти

Тошкент - 2024

Бош муҳаррир:

Низомиддин МАҲМУДОВ

Таҳрир ҳайъати:

Максуд АСАДОВ

Раҳматулла БАРАКАЕВ

Ғулом ИСМОИЛОВ

Баходир КАРИМОВ

Дурдона ЛУТФУЛЛАЕВА

Абдуваҳоб МАДВАЛИЕВ

(бош муҳаррир ўринбосари)

Сувон МЕЛИ

Ёрқинжон ОДИЛОВ

Манзура ОТАЖОНОВА

Эргаш ОЧИЛОВ

(масъул котиб)

Гулчеҳра РИХСИЕВА

Шомирза ТУРДИМОВ

Боқижон ТЎХЛИЕВ

(бош муҳаррир ўринбосари)

Алмаз УЛВИЙ

Бахтиёр ФАЙЗУЛЛОЕВ

Дурдона ХУДОЙБЕРГАНОВА

Жаббор ЭШОНҚУЛОВ

Бердак ЮСУФ

Улуғбек ҲАМДАМОВ

Хайрулла ҲАМИДОВ

ДАВЛАТШОҲ САМАРҚАНДИЙ ВА УНИНГ "ТАЗКИРАТ УШ-ШУАРО" АСАРИ ҲАҚИДА

Давлатшоҳ Самарқандий (1435 – 1495, 1507) – Марказий Осиёдаги қадимий мутафаккирлар силсиласида муносиб ўрин тутадиган қомусий олимлардан бири. У тарихчи, адабиётшунос, бадиий ижод оламининг ҳассос вакили сифатида шуҳрат қозонган. Унинг "Тазкират ут-шуаро" ("Шоирлар тазкираси") асари жуда катта тарихий-адабий аҳамиятга эга. Унда араб, форс-тожик ҳамда туркий адабиётнинг 150 дан ортиқ муаллифлари ҳақида гап боради. Китобдаги факт ва материалларнинг асосий қисми ниҳоятда нодир ва бебаҳодир. Уларнинг катта қисми бошқа бирор тарихий-адабий манбаларда учрамайди. Унда X–XV асрлар оралиғида минтақада кечган тарих, адабиёт тарихи, адабий жараён, мумтоз поэтикага доир қимматбаҳо кузатишлар ўз аксини топган. Энг муҳими, тазкира темурийлар даври тарихи ва адабий манбашунослиги бўйича фавқулудда аҳамиятга эга бўлган муҳим илмий манба ҳамдир.

Муаллиф ижодкорларнинг энг муҳим хислати ва фазилатларини тилга олади, уларнинг таржимаи ҳолига оид энг муҳим факт ва далилларга мурожаат этади. Ўрни-ўрни билан эса айрим адабий асарларнинг бадиий-эстетик қиммати ҳақида ўзининг нодир кузатишларини билдириб ўтади. Айни мана шу лавҳалар китобнинг ишончлилигини ҳам, баркамоллигини ҳам таъмин этади. Факт ва материаллар адибнинг кўплаб тарихий ва адабий манбалардан фойдаланганини кўрсатиб туради.

Биз учун асардаги кўплаб ижодкорлар мансуб бўлган адабий мактаблар, қалам аҳлининг дунёқараши, адабий-эстетик қарашлари, адабиёт тарихида тутган ўрни борасидаги қайдлар жуда муҳим. Айниқса, Абдурахмон Жомий, Алишер Навоий, Ҳусайн Бойқаро сингари йирик сиймолар ҳақидаги фасллар жуда катта қизиқиш билан ўқилади. Китобдан Фароздақ ан-Наждий, Мутаноббий, Абулаъло ибни Сулаймон ал-Маарий, Ҳаририй, Рудакий, Унсурий, Масъуд ибни Саъди Салмон, Фирдавсий, Низомий Арузий Самарқандий, Носир Хусрав, Азракӣй, Рашидиддин Ватвот, Адиб Собир Термизий, Сўзаний Самарқандий, Асириддин Ахсикатӣй, Низомий Ганжавий, Фаридиддин Аттор, Саъдий Шерозӣй, Фахриддин Ироқӣй, Бадри Жожармӣй (Шошӣй), Фахриддин Банокатӣй, Хусрав Дехлавӣй, Хожу Кирмонӣй, Салмон Соважӣй, Носир Бухорӣй, Убайд Зоконӣй, Ҳофиз Шерозӣй, Камол Хўжандӣй, Қосим Анвор, Бисотӣй Самарқандӣй, Шарафиддин Али Яздӣй, Шайх Озарӣй, Юсуф Амирий ва бошқалар ҳақидаги қизиқарли маълумотлар жой олган.

Табиийки, тазкирадаги адабий жанрлар, хусусан, қасида, ғазал, қитъа, рубоӣй, муаммо ва бошқа шеърӣй шакллар ҳақидаги саҳифалар ҳам адабиёт мухлисларида алоҳида қизиқиш уйғотади.

МУНДАРИЖА

Увайсий таваллудининг 245 йиллиги

М.Асадов. Увайсий шеърлятида дард аҳли талкини.....	3
Қ.Эргашев. Увайсий ҳаёти ва ижоди билан боғлиқ айрим масалалар хусусида.....	9
У.Қобилов. Увайсий ижодида Юсуф ва Зулайхо мавзуси.....	15
Э.Очилов. Увайсий ижодида Навоий анъаналари.....	21
Б.Ражабова. Увайсийнинг радиф қўлаш маҳорати	27
С.Рафиддинов. Увайсийнинг ирфоний қарашлари.....	33
З.Абдурахмон. Увайсийнинг "Қарбаломна" достони	39

Илмий ахборот

Ф.Қаримова. Форс-тожик адабиётида дебочанавислик	44
Д.Қувватова, Н.Ўроқова. Илмий тафаккур манзаралари.....	49
Қ.Йўлчиев. Лирик жанрлар таснифи муаммоси.....	59
Л.Шарипова. Жамол Қамол маҳоратининг баъзи қирралари.....	67
А.Даврон. Исмоил Гаспирли ва Қамза Қакимзода	72
С.Қамдамова. Муҳаййир ижодида халқона оҳанглар.....	76
Н.Эшназарова. Ўзбек халқ эртаклари таснифи	79
Қ.Пайзиев. Абдулла Орипов публицистикасида ёш ижодкорларга муносабат	83
В.Султонова. Иброҳим Ғафуровнинг Машраб ҳақидаги ҳикоялари.....	87
А.Сулейманли. Эркин Воҳидов "Ўзбекистон" фахриясининг ғоявий-бадий хусусиятлари	92
С.Турдиев. Хайрил Анвар шеърлятида рамзлар.....	97
Ф.Равшанова. Маҳаллий тилларнинг социолингвистик таснифи	100
С.Қудратова. Ўзбекистон шароитида лисоний ҳархиллик.....	104
М.Усмонова. Амалий тилшунослик ҳақида мулоҳазалар.....	108
Л.Мирзажонова. Нутқий фаолият феълларида социал семанинг ифода этилиши.....	111

Мерос

Б.Тўхлиев, И.Исмоилов. Давлатшоҳ Самарқандий ва унинг "Тазкират уш-шуаро" асари ҳақида.....	114
Давлатшоҳ Самарқандий. Тазкират уш-шуаро. Дебеча.....	115